

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.02.2017, sen. zn. 29 ICdo 13/2015, ECLI:CZ:NS:2017:29.ICDO.13.2015.1

Číslo: 139/2018

Právní věta: Pro posouzení, zda dlužník „učinil“ zvýhodňující právní úkon ve lhůtě vymezené ustanovením § 241 odst. 4 insolvenčního zákona, je rozhodující okamžik, kdy právní úkon nabyl právní účinnosti (kdy nastaly jeho právní účinky), tedy okamžik, kdy projev vůle dlužníka skutečně vyvolal právní následky, které vedou ke zvýhodnění některého z jeho věřitelů (tím, že se mu dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu) [srov. § 241 odst. 1 insolvenčního zákona].

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.02.2017

Spisová značka: 29 ICdo 13/2015

Číslo rozhodnutí: 139

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Incidenční spory, Odporovatelnost

Předpisy: § 241 IZ
§ 41 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zrušil k dovolání žalobce rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 10. 2014, sp. zn. 139 Icm 3318/2013, 103 VSPH 200/2014 (KSPL 54 INS 3123/2012), a věc vrátil Vrchnímu soudu v Praze k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Odpůrcí žalobou podanou 3. 10. 2013 se žalobce (Insolvenční agentura v. o. s., jako insolvenční správce dlužníka P.- B. Ch., spol. s r. o.) domáhal [po změně žaloby, kterou Krajský soud v Plzni (dále jen „insolvenční soud“) připustil usnesením ze dne 12. 12. 2013] vůči žalovanému (M. a. s.) určení, že:

[1] Ujednání obsažené v článku IV. odst. 5 písm. f) smlouvy o dílo č. 08010287/Ap, uzavřené dne 2. 6. 2008 mezi dlužníkem (jako zhotovitelem) a žalovaným (jako objednatel) [dále jen „první smlouva o dílo“], které stanoví, že v případě vydání rozhodnutí o úpadku dlužníka nebo rozhodnutí o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku zhotovitele platí, že se

snižuje cena díla o 20 % z ceny díla bez daně z přidané hodnoty, je neúčinným právním úkonem.

[2] Ujednání obsažené v článku IV. odst. 2 smlouvy o dílo č. 9080079, uzavřené dne 21. 4. 2009 mezi dlužníkem (jako zhotovitelem) a žalovaným (jako objednatelem) [dále jen „druhá smlouva o dílo“], které stanoví, že pro případ vydání rozhodnutí o úpadku dlužníka nebo rozhodnutí o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku dlužníka, pro případ kdy z jakýchkoliv důvodů dlužník nebude moci dostát svým závazkům vyplývajícím z poskytnuté záruky za jakost, nebo pro případ, kdy jeho závazky z poskytnuté záruky za jakost zaniknou, platí, že cena díla bez daně z přidané hodnoty, je snížena o dohodnutou cenu záruky (20 % z ceny díla), je neúčinným právním úkonem.

[3] Ujednání ve smlouvě o dílo č. OS 10500221, uzavřené dne 5. 10. 2010 mezi dlužníkem (jako zhotovitelem) a žalovaným (jako objednatelem) [dále jen „třetí smlouva o dílo“], které stanoví, že v případě vydání rozhodnutí o úpadku dlužníka nebo rozhodnutí o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku zhotovitele platí, že se snižuje cena díla o 20 % z ceny díla (bez daně z přidané hodnoty), je neúčinným právním úkonem.

2. Rozsudkem ze dne 17. 12. 2013, č. j. 139 ICM 3318/2013-94, insolvenční soud

[1] Zamítl žalobu „v celém rozsahu“ (bod I. výroku, první věta), s tím, že „žalobou napadené úkony dlužníka nejsou neúčinné“ (bod I. výroku, druhá věta).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

3. Insolvenční soud dospěl po provedeném dokazování k závěru, že žaloba není důvodná. S odvoláním na podstatné části odůvodnění rozsudků Vrchního soudu v Praze a Vrchního soudu v Olomouci z roku 2009 (jež v rozsudku blíže nekonkretizoval) se ztotožnil s úsudkem, že ujednání „o slevě z ceny díla“ nejsou neplatná.

4. V rovině možné neúčinnosti insolvenční soud uzavřel, že:

[1] Neúčinnost dle § 241 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), nepřichází v úvahu, neboť za znevýhodňující právní úkony lze označit jen ty, jež byly učiněny v posledním roce před zahájením insolvenčního řízení. Insolvenční řízení na majetek dlužníka bylo zahájeno 10. 2. 2012 a žaloba se týká smluv z let 2008 až 2010, tedy smluv uzavřených před 10. únorem 2011.

[2] Insolvenční soud nesouhlasí s názorem žalobce, že roční prekluzivní lhůta dle § 241 odst. 4 insolvenčního zákona nemohla běžet po dobu, po kterou nemohla být realizována ujednání o slevě z ceny díla. Odpůrcí žalobou (totiž) nelze napadat důsledky neúčinného právního úkonu, nýbrž vždy jen samotný úkon.

[3] Co do neúčinnosti dle § 242 insolvenčního zákona neprokázal žalobce úmyslné zkrácení uspokojení konkrétního věřitele dlužníkem ani to, že žalovanému byl takový dlužníkův úmysl znám.

[4] Pouhý fakt, že si strany sjednaly slevu pro případ úpadku jedné z nich, takovým důkazem není. Objednatelům či zhotovitelům díla (stejně jako poskytovatelům půjček a úvěrů) nelze bránit v tom, aby např. ve snaze zmírnit nepříznivé následky vstupu jejich smluvních partnerů do insolvence, zařazovali do smluv ujednání o slevách z ceny či o „zesplatnění“ celého plnění sjednaného ve splátkách. Sjednání slevy z ceny díla pro případ úpadku nevede ke zvýhodnění „upadlého“ partnera, ale jen zavádí novou rovnost hodnoty plnění smluvních stran po té, kdy

„upadlá“ strana není schopna plně dostát svým závazkům. Byla-li v posuzovaných smlouvách o dílo tato dlužníková neschopnost plnit řádně závazky ze záruky oceněna na cca 20 % z plné ceny díla, nejde o nepřiměřenou slevu (též s přihlédnutím k preventivní a sankční funkci slevy).

[5] Co do interpretace ustanovení § 253 insolvenčního zákona má insolvenční soud za to, že nečinnost správce po dobu delší než 15 dnů od účinnosti rozhodnutí o konkursu, vedla do 31. 12. 2013 k odstoupení od smlouvy vždy, jestliže smlouva nebyla některou ze stran splněna zcela. Byla-li tedy sjednána záruka, nelze hovořit o úplném splnění smlouvy, dokud záruční doba neskončila. Nepochybně tak mohl insolvenční správce řešit odstoupením od smlouvy i objektivní nemožnost odstranit vady, poskytovat náhradní plnění atd. po té, kdy dlužník již neměl zaměstnance či potřebné stroje. Po 1. lednu 2014 může insolvenční správce odmítnout plnit jednotlivé smluvní závazky, aniž by odstupoval od smlouvy jako takové. I z tohoto důvodu se insolvenční soud nedomnívá, že sleva z ceny díla byla ujednána s úmyslem krátit jiné věřitele, přičemž je otázkou, zda ustanovení § 242 insolvenčního zákona lze aplikovat i tehdy, není-li úmysl „pachatelů“ namířen na určitého věřitele nebo na určitou množinu věřitelů.

5. K odvolání žalobce Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 8. 10. 2014, č. j. 139 ICm 3318/2013, 103 VSPH 200/2014-125 (KSPL 54 INS 3123/2012):

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

6. Odvolací soud – vycházejí z ustanovení § 41 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“) a z ustanovení § 235 odst. 1, § 236 odst. 1, § 236 odst. 1 a 3, § 241 a § 242 insolvenčního zákona – dospěl po přezkoumání rozsudku insolvenčního soudu k následujícím závěrům:

[1] Jednou ze zásadních podmínek neúčinnosti (dle skutkových podstat neúčinnosti uvedených v § 241 a § 242 insolvenčního zákona) je, že dlužník učinil odporovaný právní úkon v době, kdy se nacházel v úpadku, nebo právní úkon dlužníka k tomuto úpadku vedl. Žalobce pak neuplatnil žádná tvrzení o tom, že k odporovanému právnímu úkonu došlo v době, kdy se dlužník nacházel v úpadku. Odporovat právním úkonům lze jen tehdy, učinil-li je dlužník obecně ve lhůtě 1 roku před zahájením insolvenčního řízení, respektive ve lhůtě 3 let před zahájením insolvenčního řízení (je-li mezi účastníky smlouvy vztah osob blízkých, nebo jde-li o vztah koncernový). Předpoklady neúčinnosti právních úkonů musí být splněny zároveň a nenaplnění kteréhokoliv z nich má vždy za následek, že úkon není neúčinný.

[2] V projednávané věci není pochyb o tom, že napadená ujednání jsou platná, že mezi dlužníkem a žalovaným není vztah osob blízkých a že spolu netvoří koncern. Odporovat tak lze jen těm právním úkonům dlužníka, které učinil v době kratší 1 roku před zahájením insolvenčního řízení.

[3] Odvolací soud má shodně s insolvenčním soudem za to, že žalobcovy úvahy o počátku běhu této jednorocní lhůty nemají opodstatnění, neboť při žalobcem prosazovaném výkladu by se žalobce nemohl domáhat neúčinnosti právního úkonu, který ještě není účinný. Naplnění odkládací podmínky nadto nepředstavuje nabytí účinnosti právního úkonu ve smlouvách, nýbrž důsledek účinného právního úkonu dlužníka.

[4] Žalobce neprokázal, že by žalovaný věděl o úmyslu dlužníka zkrátit své věřitele (nebo že by o tomto vědět musel), takže na danou věc nelze aplikovat ustanovení § 242 insolvenčního zákona.

7. Nad rámec uvedeného považuje odvolací soud za podstatné, že žalobce se nedomáhá neúčinnosti právního úkonu (jímž bylo uzavření smluv o dílo), nýbrž jen některých jeho ujednání. Částečná neúčinnost právního úkonu je pak vyloučena z povahy věci (na rozdíl od částečné neplatnosti právního úkonu ve smyslu § 41 obč. zák.).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

8. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného nebo procesního práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, jakož i otázek, které v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

9. Tyto právní otázky formuluje dovolatel následovně:

[1] Je neúčinnost právního úkonu dle ustanovení § 242 insolvenčního zákona podmíněna tím, aby šlo o právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo který vedl k dlužníkovu úpadku?

[2] Je z povahy věci vyloučena částečná neúčinnost právního úkonu?

[3] U právních úkonů s odkládací podmínkou začínají běžet lhůty uvedené v ustanovení § 240 odst. 3, § 241 odst. 4 a § 242 odst. 3 insolvenčního zákona od učinění úkonu nebo až od okamžiku, kdy došlo ke splnění podmínky?

[4] Odpovídá odůvodnění napadeného rozhodnutí co do závěru o prokázání úmyslu dlužníka a žalovaného o zkrácení uspokojení věřitelů požadavkům § 157 odst. 2 o. s. ř.?

10. K položeným právním otázkám pak dovolatel snáší tuto argumentaci:

Ad [1].

Potud dovolatel namítá, že požadavek, aby šlo o právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo který vedl k dlužníkovu úpadku, neplyne z ustanovení § 242 insolvenčního zákona a úsudek odvolacího soudu, který označené ustanovení vyložil jako zvláštní případ předchozích skutkových podstat neúčinnosti (dle § 240 a § 241 insolvenčního zákona), není správný.

Ad [2].

Dovolatel nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že z povahy věci je vyloučena částečná neúčinnost právního úkonu, namítá, že jde o úsudek, který odporuje závěrům, jež (k výkladu odporovatelnosti dle § 42a obč. zák.) přijal Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 19. 6. 2012, sp. zn. [21 Cdo 76/2011](#) (rozhodnutí je - stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže - dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu).

Ad [3].

Dovolatel nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že pro počátek běhu lhůt uvedených v ustanoveních § 240 odst. 3, § 241 odst. 4 a § 242 odst. 3 insolvenčního zákona je určující, kdy byl učiněn právní úkon. Mínil, že jde-li o právní úkon s odkládací podmínkou, začíná taková lhůta běžet až od okamžiku splnění této podmínky a právní názor zaujatý odvolacím soudem má pro právní řád

neblahé účinky např. při darování s odkládací podmínkou.

Ad [4].

Potud dovolatel namítá, že odůvodnění napadeného rozhodnutí co do závěru odvolacího soudu o tom, že neprokázal, že by žalovaný věděl nebo musel vědět o úmyslu dlužníka zkrátit své věřitele, neodpovídá požadavkům kladeným na odůvodnění rozsudku ustanovením § 157 odst. 2 o. s. ř.

11. Odvolací soud rezignoval (dle dovolatele) na popsání úvah, kterými se řídil při hodnocení důkazů předložených dovolatelem k prokázání úmyslu zkrátit uspokojení věřitele, čímž založil nepřezkoumatelnost rozhodnutí. K tomu dovolatel dále odkazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2014, sp. zn. [30 Cdo 2102/2014](#).

12. Žalovaný ve vyjádření nemá dovolání za přípustné, maje za to, že dovolateli se nepodařilo vymezit právní otázky, jejichž řešení by mohlo zvrátit výsledek řízení v jeho prospěch. K dovolatelem formulovaným otázkám se žalovaný v jednotlivostech vyjadřuje takto:

K otázce ad [1].

Žalovaný poukazuje na to, že nosnou argumentací napadeného rozhodnutí při výkladu § 242 insolvenčního zákona byl závěr, že dovolatel neprokázal, že žalovaný věděl nebo musel vědět o úmyslu dlužníka zkrátit věřitele a na řešení dovolatelem položené otázky napadené rozhodnutí nespočívá.

K otázce ad [2].

Ani případná dílčí revize dovolatelem zpochybněné formulace odvolacího soudu k částečné neúčinnosti právního úkonu nevede k revizi výsledků řízení před nalézacím soudem. Podle žalovaného šlo potud o pouhé obiter dictum, k předtím již projednané úvaze odvolacího soudu o neaplikovatelnosti ustanovení § 242 insolvenčního zákona pro nedostatek úmyslu.

K otázce ad [3].

Na řešení této otázky napadené rozhodnutí nezávisí, když argumentace dovolatele se míjí s konkrétními poměry dané věci.

K otázce ad [4].

13. Potud žalovaný dovozuje, že dovolatel ve skutečnosti polemizuje se skutkovými zjištěními nalézacích soudů a dodává, že to, že odůvodnění napadeného rozhodnutí je stručné, neznamená, že se odvolací soud nevypořádal s argumentací dovolatele.

III. Přípustnost dovolání

14. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2014 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sen. Zn. [29 ICdo 33/2014](#), uveřejněné pod č. 92/2014 Sb. rozh. obč.).

15. Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání v dané věci.

16. Dovolání nesměřuje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., takže zbývá určit, zda je přípustné podle § 237 o. s. ř. (když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti

dovolání podle § 237 o. s. ř., vypočtených v § 238 o. s. ř.).

17. Důvod připustit dovolání nemá Nejvyšší soud k prověření otázky ad [4]. V rovině aplikace § 157 odst. 2 o. s. ř. je totiž napadené rozhodnutí (oproti mínění dovolatele) v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu, konkrétně se závěry obsaženými v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2543/2011](#), uveřejněném pod č. 100/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 100/2013“).

18. V R 100/2013 Nejvyšší soud vysvětlil, že měřítkem toho, zda rozhodnutí soudu prvního stupně je či není přezkoumatelné, nejsou požadavky odvolacího soudu na náležitosti odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně, ale především zájem účastníků řízení na tom, aby mohli náležitě použít v odvolání proti tomuto rozhodnutí odvolací důvody. I když rozhodnutí soudu prvního stupně nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly - podle obsahu odvolání - na újmu uplatnění práv dovolatele. Obdobně platí, že i když rozhodnutí odvolacího soudu nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly - podle obsahu dovolání - na újmu uplatnění práv dovolatele.

19. Jak rovněž plyne z ustálené judikatury, z ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. [které upravuje náležitosti odůvodnění písemného vyhotovení rozsudku a přiměřeně se prosazuje i pro odůvodnění rozhodnutí vydaných odvolacím soudem (§ 211 o. s. ř.)] ani z práva na spravedlivý proces nelze dovozovat povinnost soudů vypořádat se s každou jednotlivou námitkou účastníka řízení. Jak opakovaně vysvětlil Ústavní soud, není porušením práva na spravedlivý proces, jestliže obecné soudy nebudují vlastní závěry na podrobné oponentuře (a vyvracení) jednotlivě vznesených námitek, pakliže proti nim staví vlastní ucelený argumentační systém, který logicky a v právu rozumně vyloží tak, že podpora správnosti jejich závěrů je sama o sobě dostatečná (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. [III. ÚS 989/08](#), uveřejněný pod č. 26/2009 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2012, sp. zn. [III. ÚS 3122/09](#)).

20. Dovolání však je přípustné pro zodpovězení zbylých právních otázek, když co do otázky ad [1] a ad [2] je napadené rozhodnutí v rozporu s dále označenou judikaturou Nejvyššího soudu. Totéž platí zčásti pro otázku ad [3], v insolvenčních poměrech jinak též beze zbytku nedořešenou. Nejvyšší soud má (oproti žalovanému) za to, že na řešení těchto otázek napadené rozhodnutí také spočívá (jak bude rozvedeno dále).

IV. Důvodnost dovolání

21. Nejvyšší soud se - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval především správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

22. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

23. Podle ustanovení § 41 obč. zák. (ve znění účinném do 31. 12. 2013, pro věc rozhodném), vztahuje-li se důvod neplatnosti jen na část právního úkonu, je neplatnou jen tato část, pokud z povahy právního úkonu nebo z jeho obsahu anebo z okolností za nichž k němu došlo, nevyplývá, že tuto část nelze oddělit od ostatního obsahu.

24. Pro právní posouzení věci jsou dále rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona:

Neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů

- (1) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.
- (2) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že zvýhodňující právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.

(...)

- (4) Zvýhodňujícím právnímu úkonu lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.

(...)

§ 242

Neúčinnost úmyslně zkracujících právních úkonů

- (1) Odporovat lze rovněž právnímu úkonu, kterým dlužník úmyslně zkrátil uspokojení věřitele, byl-li tento úmysl druhé straně znám nebo jí se zřetelem ke všem okolnostem musel být znám.
- (2) Má se za to, že u úmyslně zkracujícího právního úkonu učiněného ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, byl dlužníkuv úmysl této osobě znám.
- (3) Úmyslně zkracujícímu právnímu úkonu lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 5 letech před zahájením insolvenčního řízení.

25. V této podobě platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona od rozhodnutí o úpadku dlužníka (od 3. 10. 2012) a přičemž do vydání napadeného rozhodnutí nedoznala změn.

26. V daném právním rámci činí Nejvyšší soud k položeným otázkám následující závěry:

K otázce ad [1].

Tuto otázku zodpověděl Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 30. 6. 2016, sen. zn. [29 ICdo 44/2014](#). V tomto rozhodnutí (na něž v podrobnostech odkazuje) uzavřel, že ustanovení § 242 insolvenčního zákona obsahuje samostatnou úpravu úmyslně zkracujících právních úkonů dlužníka. Předpokladem aplikace ustanovení § 242 insolvenčního zákona na právní úkon dlužníka učiněný v období 5 let před zahájením insolvenčního řízení není požadavek, aby šlo o právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo aby šlo o právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku.

Právní posouzení věci odvolacím soudem v dotčeném ohledu správné není.

K otázce ad [2].

Tuto otázku zodpověděl Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. [21 Cdo 76/2011](#) (na který odkazuje dovolatel) při výkladu institutu odporovatelnosti podle § 42a obč. Zák. tak, že ustanovení § 41 obč. zák. sice hovoří jen o důvodu neplatnosti právního úkonu, analogicky však nepochybně platí i pro důvod odporovatelnosti právnímu úkonu.

„Částečná neúčinnost právního úkonu“ tedy z „povahy věci“ není vyloučena (a úsudek odvolacího soudu ani potud není přílehlavý).

K tomu nicméně budiž dodáno že závěr o možné „částečné neúčinnosti“ právního úkonu je nutno (i v rovině neúčinnosti podle insolvenčního zákona) posuzovat restriktivně [již proto, že má být aplikován jen „analogicky“ podle jiného právního institutu (institutu „částečné neplatnosti“ právního úkonu)]. Přitom je nutno mít na paměti, že Nejvyšší soud tento závěr přijal (ve věci sp. zn. [21 Cdo 76/2011](#)) s vědomím, že zkoumá písemnou (notářským zápisem sepsanou) dohodu obsahující jednak „darovací smlouvu“, jednak „smlouvu o zřízení věcného břemene“, že závěr o možné „částečné neúčinnosti“ této dohody formuloval ve vztahu k těm jejím částem („o darování“ na straně jedné a „o zřízení věcného břemene“ na straně druhé), které by obstály jako „právní úkony“ každá samostatně a že vyslovený závěr mu byl v oné věci oporou pro konečný úsudek o neoddělitelnosti jednotlivých částí právního úkonu.

Právní posouzení věci odvolacím soudem proto ani potud neobstojí.

K otázce ad [3].

27. K počítání běhu lhůty, ve které je možno odporovat právnímu úkonu, jenž se stane (má stát) účinným později, než v době svého uzavření (lhostejno, zda s použitím odkládací podmínky nebo v důsledku jiné právní skutečnosti) se literatura i soudní praxe vyjádřila při výkladu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. (ve znění účinném do 31. 12. 2013) [jež určovalo, že odporovat je možné právním úkonům, „které dlužník učinil v posledních třech letech“].

28. Srov. k tomu např. Drápal, L. in: Justiční praxe č. 5/2002, Zápis ze školení na téma „Odporovatelnost a konkursy“. 1. část“, str. 243 [„Právnímu úkonu je možno odporovat pouze v zákonem stanovené tříleté lhůtě (shodné pro osoby blízké dlužníku i pro osoby ostatní). Tato lhůta počíná běžet od okamžiku, kdy byl odporovaný právní úkon učiněn – což je okamžik, kdy právní úkon nabyl právní účinnosti, kdy nastaly jeho právní účinky. V této souvislosti je třeba si uvědomit smysl odporovatelnosti. Věřitel nemá důvod odporovat právnímu úkonu dlužníka, jehož účinky ještě nenastaly. Jestliže totiž právní účinky tohoto právního úkonu nenastaly, může se z majetku, jenž je jeho předmětem, stále uspokojit v exekuci. Věřitel bude odporovat až takovému právnímu úkonu, jímž se tento majetek dostal z dispozice dlužníka a unikl tak z exekuce.“].

29. V judikatuře se pak tytéž závěry promítly např. v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2000, sp. zn. [31 Cdo 619/2000](#), uveřejněném pod č. 41/2001 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 41/2001“). K tomu budiž předznamenáno, že ustanovení § 42a obč. zák. bylo pojmáno jako ustanovení týkající se „zkracujících“ právních úkonů dlužníka. V R 41/2001 tak Nejvyšší soud vysvětlil, že nepostačuje, jestliže dlužník pouze projeví vůli, směřující k následku, který zkrátí, respektive je způsobilý (v budoucnu) zkrátit pohledávku věřitele. Je třeba, aby jeho projev vůle také skutečně vyvolal právní následky, které vedou ke zkrácení uspokojení pohledávky dlužníkovou věřitele. Odtud pak vyústil závěr (promítnutý v R 41/2001 v první větě), podle kterého u právních úkonů, na jejichž základě práva vznikají vkladem do katastru nemovitostí, lze ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. považovat za „dlužníkem učiněný“ právní úkon, popřípadě za právní úkon, k němuž „došlo“ mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými, jen takový právní úkon, na jehož základě bylo vloženo právo do katastru nemovitostí. Tříleté lhůty pro uplatnění práva odporovat právním úkonům dlužníka proto v těchto případech počínají běžet dnem následujícím po dni, ke kterému vznikly účinky vkladu práva do katastru nemovitostí. V konkursních poměrech (upravených zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání) srov. obdobně např. též důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2014, sp. zn. [29 Cdo 4205/2011](#).

30. V insolvenčních poměrech se Nejvyšší soud touto otázkou dosud nezabýval, nicméně důvod

argumentovat jinak u zvýhodňujících právních úkonů dlužníka podle § 241 insolvenčního zákona nemá.

31. Jinak řečeno, pro posouzení, zda dlužník „učinil“ zvýhodňující právní úkon ve lhůtě vymezené ustanovením § 241 odst. 4 insolvenčního zákona (3 roky před zahájením insolvenčního řízení, šlo-li o zvýhodňující právní úkon ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo 1 rok před zahájením insolvenčního řízení, šlo-li o zvýhodňující právní úkon ve prospěch jiné osoby), je rozhodující okamžik, kdy právní úkon nabyl právní účinnosti (kdy nastaly jeho právní účinky), tedy okamžik, kdy projev vůle dlužníka skutečně vyvolal právní následky, které vedou ke zvýhodnění některého z jeho věřitelů (tím, že se mu dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu) [srov. § 241 odst. 1 insolvenčního zákona].

32. Právní posouzení věci odvolacím soudem tudíž ani v posouzení této otázky není správné.

33. Přesvědčení Nejvyššího soudu, že napadené rozhodnutí na řešení těchto otázek vskutku závisí, pak plyne z toho, že:

[1] Bez odpovědi na otázku ad [1] by zkoumání, zda jde o úmyslně zkracující právní úkony dlužníka, bylo podmiňováno zkoumáním úpadku dlužníka, ačkoli z ustanovení § 242 insolvenčního zákona tento požadavek nevyplývá.

[2] Bez odpovědi na otázku ad [2] by nemělo smyslu zabývat se lhůtou, jejíž počátek se vymezuje od jiného okamžiku, než okamžiku uzavření příslušné smlouvy o dílo, jen u části právního úkonu.

[3] Bez odpovědi na otázku ad [3] by se zkoumání, zda ujednání ve smlouvách o dílo jsou neúčinná, omezilo jen na úmyslně zkracující právní úkony dlužníka, jelikož jednorozhodná lhůta počítaná od uzavření smluv o dílo (předjímaná ustanovením § 241 odst. 4 insolvenčního zákona u právních úkonů, které dlužník učinil ve prospěch „jiných osob“) by při výkladu prosazovaném odvolacím soudem již marně uplynula.

34. U přípustného dovolání přihlíží Nejvyšší soud z úřední povinnosti též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). K tomu budiž dodáno, že vadou vytykanou dovolatelem (prostřednictvím otázky ad [4]) napadené rozhodnutí netrpí (jak vysvětleno již při zkoumání jeho přípustnosti). Ze spisu se ovšem podává jiná vada, která mohla mít (a měla) za následek částečnou nesprávnost rozhodnutí ve věci.

35. Rozsudek, jímž insolvenční soud rozhodl o odpůrcí žalobě, je rozsudkem vydaným ve sporném řízení, pro nějž platí (s využitím § 7 insolvenčního zákona přiměřeně) ustanovení § 153 odst. 2 o. s. ř. (jež určuje, že soud může překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, jen tehdy, jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky).

36. Tím, že insolvenční soud odpůrcí žalobu „v celém rozsahu“ zamítl (srov. bod I. výroku větu první jeho rozsudku) zcela vyčerpal předmět řízení. Jestliže ale dále určil, že „žalobou napadené úkony dlužníka nejsou neúčinné“ (bod I. výroku, druhá věta jeho rozsudku), rozhodoval ve zjevném rozporu s ustanovením § 153 odst. 2 o. s. ř. o něčem, o čem jej žádný z účastníků nežádal. Odvolací soud pak tím, že rozsudek insolvenčního soudu potvrdil jako celek (prvním výrokem svého rozsudku), nápravu tohoto procesního pochybení nezjednal, čímž ve stejném rozsahu (tedy v té části prvního výroku svého rozsudku, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu i co do druhé věty bodu

I. výroku) učinil vadným i své rozhodnutí a v tomto rozsahu je dovolání bez dalšího důvodné.

37. K námitce žalovaného (ve vyjádření k dovolání), že napadené rozhodnutí závisí především na závěru, že dovolatel neprokázal (ve vazbě na ustanovení § 242 insolvenčního zákona), že žalovaný věděl nebo musel vědět o úmyslu dlužníka zkrátit věřitele, budiž uvedeno toto:

38. Ze spisu je patrné, že žalobce (dovolatel) své tvrzení, že žalovanému bylo zcela jistě známo, že ujednáními ve smlouvách o dílo zkrátí uspokojení ostatních věřitelů (článek III. žaloby, č. l. 2 p. v.) opíral jen o text příslušných ujednání ve smlouvách o dílo. Srov. ve stejném duchu i přednes žalobce při jednání před insolvenčním soudem dne 12. 12. 2013 (č. l. 89), text odvolání žalobce (č. l. 102) a přednes žalobce při jednání před odvolacím soudem (č. l. 122).

39. Závěr, že žalobce takto „neprokázal“, že žalovaný „věděl“ nebo „musel vědět“ o úmyslu dlužníka zkrátit věřitele, je závěrem o neúspěchu žalobce v důsledku neunesení důkazního břemene k příslušnému tvrzení.

40. V rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. [31 Cdo 619/2011](#), uveřejněném pod č. 115/2012 Sb. rozh. obč., k tomu Nejvyšší soud vysvětlil, že poučení o důkazní povinnosti podle ustanovení § 118a odst. 3 o. s. ř. (jež určuje, že zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání, že účastník dosud nenavrl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, vyzve jej, aby tyto důkazy označil bez zbytečného odkladu, a poučí jej o následcích nesplnění této výzvy) soud poskytne nejen účastníku, který dosud o sporném tvrzení neoznačil žádný důkaz nebo který sice o svém sporném tvrzení důkaz označil, avšak jde o důkaz zjevně nezpůsobilý prokázat sporné tvrzení, ale i tehdy, provedl-li ohledně sporného tvrzení účastníkem navržené důkazy, jestliže jimi nedošlo k jeho prokázání a jestliže proto (z důvodu neunesení důkazního břemene) by účastník nemohl být ve věci úspěšný.

41. Z obsahu spisu se přitom podává, že poučení podle § 118a odst. 3 o. s. ř. (o tom, že smlouvami o dílo „neprokázal“ že žalovaný „věděl“ nebo „musel vědět“ o úmyslu dlužníka zkrátit věřitele) insolvenční soud žalobci neposkytl (ač mu v rozhodnutí přičetl důsledky neunesení důkazního břemene) a odvolací soud, ač jej k tomu vybízela úprava obsažená v § 213b o. s. ř., nápravu též nezjednal (toto poučení žalobci též neposkytl a neunesení důkazního břemene mu přičetl k tíži). Tím odvolací soud (jenž sám pro absenci onoho poučení ani nemohl zrušit rozhodnutí insolvenčního soudu; srov. § 213b odst. 2 o. s. ř.) zatížil odvolací řízení rovněž vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (a která vede ke konečnému závěru, že napadené rozhodnutí musí být zrušeno jako celek). K aplikaci poučovací povinnosti dle § 118a o. s. ř. v odvolacím řízení srov. dále v literatuře dílo: Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009, str. 1725.

42. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.), včetně závislého výroku o nákladech řízení (§ 242 odst. 2 písm. a/ o. s. ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 o. s. ř.).